

a vonatkozásban: A helyi tantervet az iskolák pedagógusai a NAT-on alapuló kész tantervek, tantárgy programok átvétele, adaptálása útján vagy önállóan állítják össze.

Sokszínű lehet tehát e téren is az iskola világa, gondoljunk csak egy fővárosi, nagyvárosi vagy kis községben dolgozó tantestületre, ezek produktumaira!

Másik kérdésünk a nehezebb, és a gyermekek érdekében fogalmazódott. Ebből az ezerszínű iskolai világból hogyan alakul majd a továbbtanulás sorsa, útja a középiskolákba, de még inkább az egyetemekre, főiskolákra. Hiszen nemcsak a tanított tananyag mennyisége, de a feldolgozás, értékelés, fejlesztés módszerei, az ezeket alkalmazó pedagógusszemélyiségek hatásai mind-mind jelentősek. A sokat emlegetett átjárhatóság, átlépés egyik iskolából a másikba, de különösen más iskolatípusba, hogyan lesz ezek után? S itt nem a jogi lehetőségre gondolunk, hanem a valóságos felkészítésre, a tanulók esélyegyenlőségére.

A legtöbbet vitatott probléma volt: a NAT rendszere és a jelen magyar iskolaszervezet viszonya. A NAT készítői mindig hangsúlyozták, hogy a NAT a tartalmat szabályozza, hogy mit kell tanítani, melyek azok a minden iskolatípusban támasztandó követelmények, s milyen vizsga zárja a kötelező iskoláztatást 16 éves korban. Most már a módosított közoktatási törvény is rögzíti, és a NAT is hangsúlyozza a 8 osztályos általános iskola és a 4 osztályos középiskola meglétét, további fennmaradását. S azt, hogy a kétévenként megállapított követelményrendszerével alkalmazkodik a jelen iskolarendszeréhez.

Mások az ún. alapműveltségi vizsga és az érettségi vizsga viszonyát, e probléma megoldatlanságát emelik ki.

MÉG KÉT KÉRDÉS

Az egyik: Mi lesz azokkal a tanulókkal, akik a 8 általános elvégzése után nem kerülnek be egyetlen középiskolába vagy szakmunkásképzőbe sem? Ők hol és hogyan tesznek eleget a 16 éves korukig tartó tankötelezettségüknek? Hol, hogyan teszik le az ún. alapműveltségi vizsgát?

A másik kérdés: Mi lesz egyes 8 osztályos általános iskolákkal? Ha tőlük a 4. osztály elvégzése után elviszik a diákok egy részét a 8 osztályos gimnáziumok, vagy a 6. osztály elvégzése után a 6 osztályos középiskolák (gimnázium, szakközépiskola)? Hányan és kik maradnak így az általános iskolákban? Úgy véljük, ez nem szóbeli kérdés csupán.

Mindezeket a kérdéseket, problémákat nem a kívülről nézőpontját vallva tettük fel, fogalmaztuk meg – és nem is első ízben. Hanem az „érted haragszom, nem ellened” elv szellemében, a többet akarás, a jobbítás szándékával. Persze könnyebb lenne csak örvendezni, hogy végre van egy jobbitott közoktatási törvényünk, hogy végre megszületett a NAT, fel hát munkára, barátaim, most már végezzük nyugodtan a dolgunkat, használjuk ki a 3 éves felkészülési időt, amit kaptunk a NAT-ban megfogalmazott korszakos jelentőségű célok és feladatok kimunkálására.

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA
Kölcsy Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Az egészségvédelemre nevelés az iskolában

Az egészségvédelemre nevelésnek a megelőzésre törekvő fontossága mellett mindenekelőtt két érvet lehet felhozunk. Egyrészt: Járvány- és kórtani vizsgálatok az utóbbi évtizedekben megmutatták, hogy az ún. civilizációs betegségek keletkezéséért (pl.: szív- és érrendszeri megb-

tegedések, rák stb.) az egyének kialakult életmódbeli szokásai nagy mértékben felelősek. Ide tartoznak többek között a dohányzás, az alkoholizmus, a szegényes mozgás, a hiányos táplálkozás. Másrészt: pszichológiai és pedagógiai kutatások arra mutatnak rá, hogy ezek a viselkedési, életmódbeli szokások különösen gyerek- és fiatalokban alakulnak ki és erősödnek meg.

Ennélfogva az elmúlt évtizedekben többen is törekedtek arra, hogy a fiatalokban elsősorban neveléssel alakítsák ki az egészségre is figyelő életmódot. Többnyire a beavatkozásnak két módja terjedt el.

Az érzelmekre ható próbálkozás, mely verbálisan vagy filmekben ijesztő jeleneteket mutat be a hibás életmód eredményéről, következményeiről, erőteljesen a megfélemlítés szándékával.

A kognitív (a megismerésre vonatkozó) módszer megpróbálta az egészségnek és betegségnek az életmóddal kapcsolatos összefüggéseit elmagyarázni, s így egy pozitív beállítódást létrehozni a fiatalokban.

Mindkét módszer – különböző vizsgálatok alapján – csalódást okozó eredményeket hozott. Legtöbbször az eredmények csak rövidtávúak voltak, és elsősorban egészségügyi ismereteiket bővítették, de a fiatalok viselkedési formáikra, szokásaikra nem hatottak. Joggal merült fel a kérdés: Mi lehet az oka, hogy sem a félelemre apelláló módszer, sem pedig a tudományos magyarázatok nem érték el a kívánt hatást?

A gyerekek és az ifjak számára az egészség fontos dolog, de magától értetődő állapotnak tekintik. Az állandó testi és szellemi fejlődés időszakában a személyes tartalékok kimeríthetetlennek tűnnek, és a saját egészség természetes, azaz létét fiatalos optimizmussal ítélik meg. Ebben az életkorban a veszélyeztetett életforma következményeként fellépő károsodások még nem mutatkoznak láthatóan, érzékelhetően még nem élik át ennek veszélyét, ezért hiányzik a motiváció arra, hogy megkezdjék az egészséget védő életmódot.

Az egészségvédelem nemcsak fölöslegesnek tűnik szemünkben, hanem negatívan is értékelik, mert ezzel kapcsolatban egy aszketikus és unalmas életstílus asszociálódik, amely a kibontakozást korlátozza, s a személyes szabadságot szüntügy.

A fiatalok erősen a jelenre orientálódnak. Az aktuális igények kielégítése fontosabb számukra, mint valamiféle egészségügyi következmény a jövőben. Az egyén viselkedését legkevésbé sem egészségügyi fontolgatások határozzák meg, hanem főleg szociális, pszichoszociális tényezők. A dohányzás, az alkoholizmus, a drogfogyasztás fontos szerepet tölthetnek be a fiatalok életében: gyakran különösen alkalmas eszköznek látják a vágyott cél elérésére, mint pl. a baráti kör elismerése, az önértékelés megnövelése, a stressz leküzdése, a kellemes érzések átélése, tiltakozás a társadalmi normák ellen, egy bizonyos szubkultúrához való tartozás hirdetése.

Ezzel szemben az egészségvédő törekvések többnyire diszfunkcionálisnak tűnnek és kontraproduktívnak, annál inkább, ha a fiatalok azt tapasztalják, hogy sok felnőtt naponta kiteszi magát ezeknek a rizikófaktoroknak.

A fiatalok mindennapi életének nagy része az iskolában zajlik. Sok éven át befolyásolja a diákok kognitív, szociális és érzelmi fejlődését.

Egy sereg tanulmány azt mutatja be, hogy a teljesítmények a tanuló személyisége, a szociális beilleszkedés és a rizikós viselkedési módok az egészség tekintetében bonyolult összefüggésrendszerben állnak egymással. Például a jó eredmények az önbizalmat erősítik, és fordítva: az önbizalom elősegíti a tanulmányi eredményességet; jó tanulók általában szociálisan is jobb helyzetben vannak, mint a rosszak. És végül vannak olyan diákok, aki rossz eredményeiket, önértékelésük hiányát, a szociális visszautasítást azzal kompenzálják, hogy veszélyeztetett életmódot folytatnak. Azt hiszik, ezzel javíthatják helyzetüket. Az ilyen rizikótendenciák megerősödnek akkor, ha a konfliktusok, a teljesítményelvárások a szülői házat is érintik. A legveszélyeztetettebb diákok ellenállása a legnagyobb az iskolával szemben. Az iskolát negatívan értékelik, elutasítják, ennek következtében ez a csoport a nevelői intézkedésekre és az egészségnevelésre is nehezen reagál.

Hogy hogyan alakulnak ki ilyen különböző, individuális helyzetek, természetesen függ az iskolai környezettől, az ott tapasztaltaktól, amelyet mindenki naponta átél. A személyiségfejlődésnek ebben a jelentős szakaszában a tanároknak és a diákoknak együttesen fontos szerepük van.

Az egészségvédelemre nevelésnek tekintetbe kell vennie az előbb megnevezett determináló tényezők összességét, ha sikeres, eredményes akar lenni. A felvilágosítás és az eljlesztés módszere sem a szociális életkörülményekre, sem a magatartásforma pszichoszociális funkciójára nem gondol.

Ezért újabb módszerek kidolgozására került sor. Tények mutatják, hogy az olyan veszélyes szokások kialakulását, mint a dohányzás vagy az italozás, elsősorban az egykorú csoportok viselkedése határozza meg.

Evans és munkatársai olyan módszereket dolgoztak ki, amelyek a fiatalokat arra teszik képessé, hogy ellenálljanak a csoportnyomásnak (szociális immunizáció), illetve, hogy kíséreljék meg rábeszélni a többieket ellenérvekkel. Speciális szociális készségeket gyakorolnak be, ellenérveket dolgoznak ki. A fiatalokat az előkészítésbe aktívan bevonják, maga az ismeretközlés pedig lépcsőzetes és érdekesen megformált. A fiatalok jelenre koncentráltságát azáltal ellensúlyozzák, hogy közvetlen negatív következményeket sorakoztatnak fel, mint pl. dohányzásnál a kellemetlen szájszag, a rossz közérzet, állapot, az anyagi kiadások. Egyidejűleg megpróbálják a nem dohányzó pozitív képét megrajzolni: öntudatosnak, saját felelősségvállalónak.

Másrészt vannak olyan módszerek, amelyek nemcsak egészségügyi tekintetben használhatók fel, mivel olyan készségek fejlesztését célozzák meg, amelyek már túlmutatnak az egészségügy területén. (Az egészségkárosító viselkedés többnyire csak egy utalás arra, hogy a fiatal nem rendelkezik optimális stratégiákkal problémáinak leküzdésére. Ezek a módszerek már általánosabbak, a mindennapok gondjainak megoldását segítik elő, pragmatikusak, és hangsúlyozottan a viselkedésre irányulnak. Csoportos beszélgetéseken és szerepjátékokban súlyos helyzeteket elemeznek, konstruktív problémamegoldó stratégiákat dolgoznak ki, ezeket begyakorolják, és ezzel megerősítik magukat. Az általános személyiségfejlesztés keretében speciális célok jelennek meg, így például a stressz leküzdése, a folyamatos kommunikáció, a konfliktusok feloldása, az önálló döntéshozás, a felelősség átvállalása, ellenállás a csoportnyomással szemben, egy pozitív önértékelés kifejlesztése.

Ezek megoldására sok lehetőséget kínál az iskolai nevelés, csak élnünk kell vele.

SÁRÁNÉ LUKÁTSY SAROLTA

Árpád Nevelőotthon

Szeged

Mit tudnak a tizenévesek Magyarországról?

„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent, nekem szülőházaám itt e lángoktól ölelt kis ország...”

(Radnóti Miklós)

Május végén, június elején, mikor madarak dalolnak a fákon, melegen süt a nap, mikor a gyerekek vágyakozva figyelik a természet hangjait, álmódóva egy-egy üdítő rohangálásról, játékról, a nevelők sem igen képesek már a tudományok felé terelni figyelmüket. Ilyenkor megindul az újkori népvándorlás az ország legkülönbözőbb vidékeire, olykor csak a környék nevezetességeinek vagy a helyi művelődési ház (netán könyvtár?) programjainak megtekintésére.

A sok apró részismeret azonban elszáll, elfelejtődik, mert nincs mihez köthetnie. A gyerek – jobb esetben – unottan hallgatja a magyarázatot, s legyen bármelyik tájegységen, leginkább az érdeklí, hol